

MATERIÁLY

GLOSA K PRVNÍM 21 ROČNÍKŮM PHS

Stanislav Balík

PRÁVNĚHISTORICKÉ STUDIE, k jejichž vydávání došlo před více než dvaceti lety, představují významný přínos vědecké produkce v oboru dějin státu a práva.

Příspěvky uveřejněné v PHS zasahují do všech úseků vědního oboru dějiny státu a práva, to jest, do dějin státu a práva v Československu do r. 1945 (DSP-č), do obecných dějin státu a práva (DSP-o) a do dějin státu a práva socialistických zemí (DSP-s). Některé příspěvky spadají více či méně i do jiných oborů, jako jsou dějiny politických a právních učení (DPPU), do lexikografie, filologie atd. S obsahem a hlavními myšlenkami, obsaženými ve vědeckých člancích, se mohou seznámit nejen čtenáři českoslovenští, ale - díky cizojazyčným shrnutím - i zájemci zahraniční.

I

Redakční rada PHS i autoři sami využívali od počátku k publikaci nových vědeckých poznatků nejroznějších forem sdělení.

Velké bohatství nových vědeckých poznatků není obsaženo jen v člancích - i když ty jsou jádrem každého svazku PHS - ale i v jiných příspěvcích, jako aktuální glosy, diskusní příspěvky o závažných problémech či významných vědeckých pracích, zprávy o domácích i zahraničních vědeckých zasedáních, konferencích, kongresech, symposiích atd., materiály, recenze československých i zahraničních vědeckých prací a krátké zprávy-anotace o nové domácí i zahraniční literatuře.

Svou nespornou hodnotu mají i statě, věnované osobním výročím a nekrology.

Záslužnou součástí PHS je konečně i kronika.

Všemi zmíněnými formami příspěvků na stránkách PHS bych se chtěl blíže zabývat. Vycházím z přesvědčení, že všechny právněhistorické příspěvky, počínaje články a konče drobnějšími statěmi různé povahy,

mohou přinášet cenné poznatky nejen pro právní historiky, ale i pro ostatní zájemce, jako studenty, diplomanty, absolventy a všechny čtenáře, zajímající se o dějiny státu a práva. Bohužel dost často jsou drobnější stati některými autory, čtenáři, redakčními radami i pořadateli bibliografií neprávem podceňovány a zůstávají nepovšimnuty a nevyužity. Platí to zejména o recenzích a krátkých zprávách - anotacích. Přitom - jak jedny tak druhé - nejen informují čtenáře v účelné zkratce o nových knihách, ale obsahují často i cenné poznatky a myšlenky, ať už z dějin státu nebo z dějin práva či, jinak řečeno, z dějin právních institucí. Právě tyto dvě složky právněhistorické produkce bývají nezaslouženě ponechávány stranou dokonce i v bibliografických pracích.

Č l á n k y tvoří v každém svazku PHS nejdůležitější složku. Představují významný vědecký přínos nejen samotnou volbou námětu, ale i svými vědeckými poznatky, metodou práce s prameny a literaturou atd. Jsou soustřeďovány v rubrice "Články". Od zvláštního označení rubriky v textu bylo později upuštěno.

M a t e r i á l y jsou zpravidla pokusem o předložení a zhodnocení archívních pramenů atd. Naznačují současně cesty a možnosti dalšího bádání a vědeckého zpracovávání určité problematiky. V některých případech (typicky např. P. B l a h o , Štát a právo antického Říma. Bibliografie československých štúdií za roky 1945-1975) plní úkol vědecké bibliografie.

A k t u á l n í g l o s y naznačují stav a perspektivy řešení určitého problému vědeckého, metodologického atd. (např. mezinárodní vědecké spolupráce, výuky právněhistorických oborů, koncepce a vypracování učebnic aj.).

D i s k u s n í p ř í s p ě v k y se soustřeďují zejména na sporné a závažné vědecké a metodologické otázky. Jsou pokusem o dvou či vícestranné formulování stanovisek a o konečnou syntézu. Jak vyplývá z povahy věci, jde nezřídka - i když ne vždy - o vědeckou polemiku.

Do jisté míry podobnou úlohu jako diskusní příspěvky plní i **r e c e n z e** československých a zahraničních vědeckých prací. Recenze obsahují nejen celkové hodnocení, ale i kritické posouzení kladů či naopak nedostatků recenzované práce.

Krátké zprávy - a n o t a c e - o nové domácí i zahraniční odborné literatuře informují čtenáře v kostce o tom kterém díle. Mnohé z těchto anotací obsahují - i přes svůj nevelký rozsah - cenné postřehy a myšlenky. Jsou uveřejňovány v rubrice "Z nové literatury".

Z p r á v y o domácích i zahraničních vědeckých zasedáních, konferencích, kongresech atd., případně o zahraničních přednáškách, po-

skytují čtenáři ve zhuštěné podobě podstatné informace o těchto akcích, jejich poslání a výsledcích. Jsou cenné i tím, že ukazují spojení domácí právněhistorické vědy se zahraniční, zejména pak s právní historií socialistických zemí.

Příspěvky, označované jako *k r o n i k a*, seznamují čtenáře s nejvýznamnějšími událostmi v československé právní historii mezi redakčními uzávěrkami.

Ke kronikám se úzce přimykají nekrology a příspěvky k životním výročím. Jedny i druhé připomínají čtenáři osobnost jubilanta či zesnulého, jeho profil vědecký, pedagogický atd. V této souvislosti uvádějí zpravidla i podrobnější údaje i o starší vědecké produkci jubilanta či zesnulého, tedy o produkci mladší generaci méně známé.

II

Není bez zajímavosti povšimnout si jednak podílu příspěvků z PSD-o na celkové vědecké produkci, uveřejněné v PHS, jednak jejich zaměření.

Aniž bychom se snažili předložit podrobné údaje (statistika naráží na skutečnost, že některé tituly se opakují několikrát v rámci společenských řádů nebo zemí), vidíme, že DSP-o je věnována více než polovina příspěvků. Jejich rozložení podle druhů statí není rovnoměrné. Tak např. vědecké články a materiály z DSP-o tvoří jen 20 a 35% (nejvíce článků a materiálů v PHS je věnováno DSP-č), zatímco recenze a anotace tvoří více než polovinu příspěvků tohoto druhu (recenze zhruba kolem 55%, anotace dokonce kolem 65%).

Zajímavé je i rozložení příspěvků z DSP-o podle společenských řádů. Dáme-li stranou příspěvky o kanonickém právu a jeho dějinách, zjistíme, že *s t a r o v ě k u* je věnováno celkem 112 příspěvků, *f e u d a l i s m u* 221, *k a p i t a l i s m u* 105 příspěvků. Pokud k feudalismu a kapitalismu připočteme srovnávací a souborné práce, přesahující - podobně jako některé příspěvky speciální - rámec jedné společenské formace, se tato čísla pochopitelně poněkud změni ve prospěch feudalismu i kapitalismu.

Dějinám státu a práva evropských zemí je věnováno nejvíce příspěvků (kolem 330), zatímco příspěvky, věnované dějinám státu a práva zemí ostatních kontinentů, je věnováno od 17 příspěvků (Amerika, zejména pak USA) přes 19 (Afrika, zejména pak Egypt) do 43 (Asie, zejména pak Čína).

Pokud jde o příspěvky, zabývající se dějinami státu a práva v *Ě v r o p ě*, je zajímavé, že nejvíce titulů je věnováno Polsku (59), Maďarsku (46), Německu (46), starověkému Římu (45) a Rakousku

(20). Nelze se ubránit dojmu, že ve vědeckém a tematickém zaměření doznívala po řadu let tradice oborů, z nichž byly svého času DSP-o vytvořeny: dějin veřejného a soukromého práva ve střední Evropě, dějin a systému římského práva soukromého, práva kanonického, resp. dějin poměru státu a církve. Významnou úlohu sehrálo pochopitelně i užší zaměření jednotlivých autorů (např. zesnulý Vl. Procházka a brněnský prof. Hynek Bulín se zaměřili intenzívně na dějiny státu a práva v Polsku a u pobaltských a polabských Slovanů, autoři slovenští na dějiny státu a práva v Maďarsku, resp. v Uhrách), i když tato okolnost se mění následkem různých faktorů. Sympatickým jevem je skutečnost, že PHS věnovaly značnou pozornost příspěvkům o dějinách státu a práva u Slovanů (včetně polabských a pobaltských), což se promítlo v uveřejnění 100 příspěvků s touto problematikou (Polsko 59, Bulharsko 11, Jugoslávie 7, polabští a pobaltští Slované 8, Rusko 5, srovnávací práce 10). Dáme-li stranou uvedené středoevropské státy (Německo, Maďarsko, Polsko, Rakousko) a starověký Řím, vidíme, že PHS se neuzavíraly ani vůči příspěvkům, věnovaným právní historii jiných evropských států. Kladným důsledkem tohoto postoje je uveřejnění příspěvků o dějinách státu a práva ve Francii (15), Anglii (5), Itálii (4), Rumunsku (7), Španělsku (3) atd. Značný podíl na vědecké produkci, věnované Evropě, mají srovnávací a souhrnné práce (např. Germánům je věnováno 10 příspěvků, podobně jako Slovanům).

Redakční rada PHS prolomila dokonce i "evropský" rámec tím, že věnovala - samozřejmě v mezích možností - pozornost také příspěvkům z dějin státu a práva zemí Asie, Afriky a Ameriky. Kladným výsledkem tohoto přístupu je uveřejnění 69 příspěvků z dějin státu a práva v Asii (nejvíce příspěvků se týká Číny a Mezopotámie), Africe (nejvíce příspěvků je věnováno starověkému Egyptu) a Americe, a to jak Latinské (5 příspěvků), tak Severní Americe (USA a 12 příspěvky). Je to přístup průkopnický i s ohledem na rostoucí úlohu těchto kontinentů ve světovém dění.

Bylo by jistě možno uvádět i jiné údaje, které by plasticky vyzvedly bohatství a záslužné poslání PHS. V této souvislosti bych jen konstatoval, že na bohaté vědecké produkci z DSP-o na stránkách PHS se podílí především autoři čeští (zhruba 75% příspěvků), slovenští (zhruba 22%) a zahraniční (zhruba 3%).

I tyto údaje naznačují mnohé. Mimo jiné i skutečnost, že PHS jsou společným dílem autorů více národů, kteří usilují společně o rozvíjení socialistické vědy i na úseku právní historie.